Hallitusneuvos Eva Ojala

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

# Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 150/2025 vp)

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Esitys koskee keskeisimmiltä osin sairausvakuutuslain (1224/2004) erityisraskausrahaa, luovutuspäivärahaa ja erityishoitorahaa koskevia säännöksiä. Lisäksi eräisiin liitelakeihin ehdotetaan tehtäväksi mainituista päivärahasäännöksistä johtuvat välttämättömät muutokset.

## 1. Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

**Erityisraskausrahaan** ehdotettujen muutosten taustalla on valtioneuvoston asetus raskaana olevien, äskettäin synnyttäneiden ja imettävien työntekijöiden suojelemisesta työssä vaaraa aiheuttavilta tekijöiltä (143/2024, jäljempänä *raskaussuojeluasetus*), joka tuli voimaan huhtikuussa 2024. Raskaussuojeluasetus puolestaan perustuu *raskaussuojeludirektiivin* (92/85/ETY) säännöksiin. Erityisraskausrahasäännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että ne vastaisivat työtehtäviin tai työolosuhteisiin liittyvien raskaana olevan tai sikiön terveydelle vaaraa aiheuttavien tekijöiden osalta paremmin raskaussuojeluasetuksessa säädettyä. Vaaraa aiheuttavien tekijöiden luettelo laajenisi nykyiseen nähden. Oikeus erityisraskausrahaan olisi, jos raskaana olevan työtehtäviin tai työoloihin liittyvä kemiallinen, biologinen, fysikaalinen tai fyysinen tekijä, työolosuhde taikka muu vastaava seikka vaarantaisi hänen tai sikiön terveyden. Keskeisin muutos koskee fysikaalisia ja fyysisiä tekijöitä, jotka voimassa olevan sairausvakuutuslain mukaan eivät ole erityisraskausrahan perusteena. Fysikaalisia ja fyysisiä, raskaussuojeluasetuksessa mainittuja tekijöitä ovat esim. melu, tärinä, iskut, liikkeet, taakkojen käsittely sekä henkinen ja fyysinen rasitus, jotka voivat aiheuttaa riskin työntekijälle tai sikiölle.

Erityisraskausrahaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi myös siten, että erityisraskausrahaa olisi mahdollista saada osittaisena osa-aikatyön ajalta, jos vaara raskaana olevan työntekijän tai sikiön terveydelle olisi vältettävissä työaikaa lyhentämällä. Edellytyksenä olisi, että muut työsuojelulliset toimenpiteet vaaralle altistumisen ehkäisemiseksi ja estämiseksi eivät olisi riittäviä tai mahdollisia eikä työntekijälle olisi mahdollista järjestää muuta sopivaa työtä. Tällaisissa tilanteissa oikeus osittaiseen erityisraskausrahaan olisi, jos päivittäinen työaika olisi enintään viisi tuntia. Osittaisena maksettava erityisraskausraha olisi puolet täydestä erityisraskausrahasta. Työsopimuslakiin lisättäisiin säännös osittaisesta erityisraskausvapaasta.

Työnantajaa koskevat työsuojeluun ja työturvallisuuteen liittyvät velvoitteet, joista säädetään mm. työturvallisuuslaissa (738/2002), työsopimuslaissa (55/2001), työterveyshuoltolaissa (1383/2001) sekä useissa asetuksissa, säilyisivät ennallaan ja olisivat jatkossakin ensisijaisia erityisraskausvapaaseen ja erityisraskausrahaan nähden. Jos työstä tai työolosuhteista saattaa aiheutua erityistä vaaraa raskaana olevalle työntekijälle, työnantajan on ryhdyttävä tarvittaviin torjuntatoimenpiteisiin.

Ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain mukaisen **luovutuspäivärahan** määräytymistä koskevaa sairausvakuutuslain säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että

luovutuspäivärahan määrä perustuisi vuositulon sijasta elimen, kudoksen tai solujen luovuttajalle aiheutuneeseen tosiasialliseen ansionmenetykseen. Toisin sanoen etuus määräytyisi sen työ- tai virkasuhteen palkan perusteella, jonka henkilö saisi, ellei hän olisi estynyt tekemästä työtään luovutuksen tai siihen liittyvien tutkimusten takia. Yrittäjän luovutuspäiväraha määräytyisi vahvistetun YEL- tai MYEL-työtulon perusteella. Näin etuus kompensoisi nykyistä paremmin luovutuksesta luovuttajalle aiheutuvaa ansionmenetystä. Lisäksi luovutuspäivärahaa koskevaa sääntelyä selkeytettäisiin lisäämällä sairausvakuutuslain 8 lukuun sitä koskeva oma pykälänsä. Pykälässä tarkennettaisiin sitä, mitä sairausvakuutuslain sääntelyä sovelletaan luovutuspäivärahaan ottaen huomioon muun muassa luovutuspäivärahan tarkoituksen korvata aiheutunutta tosiasiallista ansionmenetystä.

**Erityishoitorahaa** koskevaa sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että se vastaisi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä tapahtuneita muutoksia. Lisäksi säännöstä muutettaisiin siten, että erityishoitorahaoikeus ei määräytyisi yksinomaan sen perusteella, missä terveydenhuollon toimintayksikössä hoitoa on annettu, vaan hoidon taso olisi ratkaiseva. Oikeus erityishoitorahaan olisi henkilöllä, joka osallistuu lapsensa sairauden tai vamman vuoksi annettavaan erikoissairaanhoidon tasoiseen hoitoon tai kuntoutukseen.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia (1290/2002), työntekijän eläkelakia (395/2006), yrittäjän eläkelakia (1272/2006), merimieseläkelakia (1290/2006), julkisten alojen eläkelakia (81/2016) ja tuloverolakia (1535/1992). Muutokset johtuvat edellä mainituista sairausvakuutuslain muutoksista. Lisäksi sairausvakuutuslakiin tehtäisiin joitakin teknisluonteisia muutoksia.

# 2. Vaikutukset

### 2.1 Taloudelliset vaikutukset

*Vaikutukset julkiseen talouteen*

Erityisraskausrahaan ehdotettujen muutosten johdosta päivärahamenojen arvioidaan lisääntyvän noin 8 miljoonalla eurolla, kun huomioidaan myös vuosilomakustannuskorvaukset sekä sairauspäivärahamenojen aleneminen (arviossa on oletettu, että raskaana olevien sairauspäivärahan käyttö jossain määrin vähenee). Lisämenot rahoitetaan työnantajien, palkansaajien ja yrittäjien vakuutusmaksuilla, mutta vaikutus sairausvakuutusmaksuun arvioidaan vähäiseksi.

Luovutuspäivärahan määräytymistä koskevan muutoksen taloudelliset vaikutukset arvioidaan vähäisiksi olettaen, että etuuden saajien määrää pysyy suurin piirtein ennallaan (saajia ollut vuosittain noin 40). Erityishoitorahaan ehdotetuilla muutoksilla ei ole arvioitu olevan taloudellisia vaikutuksia.

*Vaikutukset kotitalouksiin*

Erityisraskausrahaan ehdotetut muutokset parantaisivat raskaana olevien, työstään erityisraskausvapaalle jäävien työntekijöiden taloudellista asemaa. Muutos koskisi niitä työntekijöitä, jotka jäävät työstään vapaalle työhön liittyvän vaaraa aiheuttavan tekijän vuoksi, mutta joilla ei voimassa olevan lainsäädännön mukaan ole oikeutta erityisraskausrahaan.

Ehdotettu luovutuspäivärahan määräytymistä koskeva muutos parantaisi niiden luovuttajien taloudellista asemaa, jotka ovat ansiotyössä ja joille aiheutuu luovutukseen liittyvistä tutkimuksista tai luovutustoimenpiteestä ansionmenetystä.

### 2.2 Vaikutukset raskaana oleviin työntekijöihin

Ehdotettu muutos koskee etenkin työntekijöitä, jotka altistuvat työssään fysikaalisille ja fyysisille tekijöille. Fysikaaliset ja fyysiset tekijät kattavat hyvin laajan joukon erilaisia altisteita ja niitä esiintyy erilaisissa töissä.

Ehdotettu erityisraskausrahaan oikeuttavien vaaratekijöiden piirin laajentaminen parantaa niiden työntekijöiden asemaa, joiden kohdalla työhön liittyvää riskiä ei ole mahdollista poistaa, ja jotka joutuisivat jäämään työstään pois ilman toimeentuloa turvaavaa erityisraskausrahaa. Muutoksen voidaan arvioida parantavan vakuutetun ja sikiön turvallisuutta ja terveyttä etenkin niissä tilanteissa, joissa työntekijä tai yrittäjä olisi ilman muutosta jatkanut työssään riskistä huolimatta. Muutos parantaa myös raskaana olevien keskinäistä yhdenvertaisuutta.

Esitykseen sisältyvä säännös osittaisesta erityisraskausrahasta parantaa niiden työntekijöiden tilannetta, joiden kohdalla työhön tai työolosuhteisiin liittyvä riski voidaan välttää kokonaan tai riskiä pienentää riittävässä määrin vain työaikaa rajoittamalla ja ainoana vaihtoehtona olisi jäädä työstään kokonaan pois. Tällöin työntekijä ei joutuisi jäämään kokonaan vapaalle, vaan voisi jatkaa osa-aikaisesti. Taloudellisesti työntekijälle on kannattavampaa jatkaa työssä osa-aikaisesti kuin jäädä kokonaan pois. Lisäksi mahdollisuus jatkaa työssä osa-aikaisesti lyhentäisi vanhempain- ja perhevapaista aiheutuvaa kokoaikaista työstä poissaoloaikaa naisten kohdalla. Tällä voi olla myönteinen vaikutus esimerkiksi ura- ja palkkakehitykseen.

### 2.3 Vaikutukset työnantajiin

Esitys ei lisää työnantajien velvoitteita, sillä työnantajan on voimassa olevien työturvallisuutta koskevien säännösten nojalla selvitettävä ja tunnistettava työstä ja työolosuhteista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät sekä, jos niitä ei voida poistaa, arvioitava niiden merkitys työntekijöiden turvallisuudelle ja terveydelle. Jos työstä tai työolosuhteista saattaa aiheutua erityistä vaaraa raskaana olevalle, työnantajan on ryhdyttävä tarvittaviin torjuntatoimenpiteisiin. Esitys ei myöskään vähennä työnantajan velvoitteita, sillä työsuojelulliset toimet työpaikalla ovat jatkossakin aina ensisijaisia erityisraskausvapaaseen nähden.

## 3. Voimaantulo

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

Valtioneuvoston asetusta sairausvakuutuslain täytäntöönpanosta (t1335/2004) tulee muuttaa sairausvakuutuslakiin ehdotettuja muutoksia vastaavasti. Asetuksessa säädetään tarkemmin erityisraskausrahaan oikeuttavista, raskaana olevalle tai sikiölle vaaraa aiheuttavista tekijöistä sekä päivärahoja haettaessa esitettävästä selvityksestä. Asetusta muutettaisiin vastaamaan sairausvakuutuslakiin ehdotettuja muutoksia.